

УДК 352.07:342.553 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.3>

І. В. Гаращук

orcid.org/0000-0003-3953-1004

кандидатка юридичних наук, доцентка,
старший викладач кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

А. Р. Самойлова

orcid.org/0009-0009-4561-4894

студентка III курсу
факультету слідчої та детективної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Вступ. Досвід розвитку зарубіжних країн свідчить про те, що децентралізація публічної влади є ключовим інструментом трансформації суспільних відносин на основі доктринальних конституційних цінностей, а поєднання децентралізованої державної влади з розвиненим місцевим самоврядуванням є однією з найефективніших моделей на сучасному етапі. Без проведення децентралізації влади, яка є основою забезпечення високого рівня життя населення, надання якісних послуг на локальному рівні – неможлива оптимізація територіальної організації влади, зміцнення місцевого самоврядування і формування самодостатніх територіальних громад (Н. Г. Пігуль, О. В. Люта, 2016, с. 684–688). Впродовж останніх років реалізація муніципальної реформи, яка проводиться під гаслом децентралізації виходить на перший план шляху формування України як демократичної, соціальної, правової держави. В умовах повномасштабного вторгнення ворога, що стало найбільшим викликом для України з дня відновлення її незалежності, її розвиток як однієї з найпрогресивніших реформ продовжується у напрямку європейської інтеграції. Таким чином, перед органами місцевого самоврядування постала низка проблем та викликів, що змусили їх в коротші терміни віднайти способи своєчасно і ефективно реагувати на нові умови й виклики, що виникли через війну, тим самим підтверджуючи свою дієздатність. Досягнення, проблеми та перспективи реформи децентралізації є актуальною темою для досліджень, особливо в умовах війни, яка гальмує будь-які процеси реформування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику проблематики нормативно-правових засад і поточного стану реформи децентралізації в Україні, висвітлення теоретичних та прикладних питань функціонування та організації місцевої влади в умовах воєнного стану, є вкрай актуальним науковим завданням і предметом пильної уваги вітчизняних вчених. Серед авторів, що внесли вагомий внесок у цю сферу, можна визначити: М. О. Баймуратова, Р. Б. Бедрія, Ю. Г. Барабаша, О. В. Батанова, В. В. Борщевського, І. Б. Коліушка, Б. Я. Кофмана, А. Р. Крусян, О. Ю. Лялюка, Н. В. Мішину, Л. М. Олійника, С. Г. Серьогіну, Т. В. Стешенко, І. В. Яковюка та інших.

Метою статті є виявлення ключових поточних досягнень, існуючих проблем та майбутніх перспектив децентралізації влади в Україні, функціонування органів місцевого самоврядування в умовах правового режиму воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових публікацій свідчить про розмаїття визначення терміну «децентралізація». Традиційно науковці визначають її як явище, модель, механізм, процес розширення або делегування повноважень та відповідальності, вказують на вплив передачі прав, повноважень, політичної влади, набору принципів та інструментів тощо. Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує термін «децентралізація» як систему управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до міс-

цевих органів самоуправління, тим самим розширюючи права та обов'язки низових органів управління (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2001, с. 218). При цьому, розрізняють два види децентралізації: адміністративну (бюрократичну) і демократичну. Адміністративна децентралізація передбачає розширення компетенції місцевих адміністративних органів, які діють самостійно та до певної міри незалежно від центральної влади, хоча і призначаються центральним урядом. Другий вид – демократична децентралізація – полягає в створенні розгалуженої системи місцевого самоврядування, коли місцеві справи вирішуються не представниками центрального уряду, а особами, обраними населенням (Юридична енциклопедія, 1999, с. 168–169). Вперше термін «децентралізація» в українських нормативних документах було вжито в ст. 5 Конституції Української Народної Республіки (УНР) від 29 квітня 1918р.: «зберігаючи єдність влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам право на широке самоврядування, відділяючи увагу принципам децентралізації» (Конституція Української Народної Республіки від 29.04.1918р.).

Розглядаючи сутність децентралізації (від лат. *de* – відміна, *centralis* – серединний) варто зазначити, що передусім вона спрямована на зменшення концентрації влади та ресурсів в руках центральних інстанцій і більш рівномірного розподілу їх серед різних частин системи чи груп (Rondinelli, D.A. 1991, с. 415–430); розширенні та посиленні прав і повноважень місцевого та регіонального самоврядування у плані самостійного прийняття та виконання рішень, що були делеговані державною владою (Гнидюк І.В., Гороховська Ю.І., 2015 р.).

Розглядаючи проблему децентралізації, як частини регіональної політики, дослідники підкреслюють на важливості пошуку балансу централізації та децентралізації як необхідність для забезпечення ефективної діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. Політичний плюралізм породжує суспільні вимоги про перерозподіл влади між центральним і субнаціональним рівнями управління на користь останнього. О. Батанов зауважує, що у світі дедалі більше відбувається усвідомлення того, що надмірний централізм не змінює держави, а веде до нездатності державного апарату та фактичної девальвації конституційних норм (Батанов О. В., 2017, с. 20). Ми цілком розділяємо думку автора, адже зосередження влади в центральному уряді дійсно може призвести до перевантаження апарату управління, затримок у прийнятті рішень і бюрократичної інертності. Крім того, існує ризик реальної руйнації конституційних принципів, оскільки централізовані структури можуть обмежити права та автономію місцевих органів влади. Сьогодні все більше країн визнають, що децентралізація є необхідною для підвищення ефективності управління та задоволення місцевих потреб, а також для більшої участі громадян у процесі управління. На нашу думку, надмірний централізм може викликати місцеві невдоволення, що загрожує соціальною нестабільністю. З іншого боку, помірна децентралізація сприяє політичній стабільності та кращій реалізації конституційних норм.

За результатами соціологічного опитування 76,5 % українців підтримує реформу місцевого самоврядування та децентралізації влади (Міськове самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення. Аналітичний звіт (жовтень–листопад 2022)), а резолюцією Європейського Парламенту від 2 лютого 2023 року нашу реформу децентралізації влади визнано найуспішнішою серед усіх реформ, що проводилися з часу проголошення незалежності України (Децентралізація у резолюції Європейського Парламенту). Основні передумови активізації процесу децентралізації в Україні пов'язані з виконанням вимог, яким мають відповідати країни-кандидати на вступ в ЄС.

Основною метою реформи є підвищення спроможності місцевого самоврядування шляхом перетворення його органів на фінансово стійкі, ефективні та відповідальні структури. Це передбачає збільшення довіри населення до влади, покращення якості адміністративних послуг і підвищення ефективності управлінських рішень. Реформа також передбачає створення ефективної системи територіальної організації влади в Україні та максимальне використання людського потенціалу країни для забезпечення високого рівня якості життя її громадян. О. В. Батанов справедливо зауважує, що теоретично будь-яка послуга, що надається центральним урядом, за винятком, мабуть, лише національної оборони, може здійснюватися місцевим самоврядуванням за наявності в нього достатніх ресурсів (Батанов О. В., 2010, с. 343).

Процес децентралізації в Україні розпочався з прийняття Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в квітні 2014 року, а також з ухвалення Законів про співробітництво та добровільне об'єднання територіальних громад. Перший етап реформи включав підвищення фінансових можливостей громад і зміну адміністративно-територіального устрою, а також податкову децентралізацію. З 2019 року розпочався другий етап, що передбачав завершення об'єднання громад для проведення виборів у 2020 році. Третій етап (з 2021 року до тепер) фокусується на визначенні повноважень місцевих органів, покращенні надання послуг, вдосконаленні управління розвитком територіальних громад і розширенні функцій місцевого самоврядування. Однак, імплементація європейських стандартів місцевого самоврядування в Україні просувається повільно, і проблема комплексного реформування залишається актуальною.

У лютому 2022 року влада України зіштовхнулася з важливим викликом – захистом країни внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ. Війна суттєво змінила всі сфери життя: вона переоцінила роль децентралізації, призвела до економічного спаду, адаптації законодавства до нових умов. Серед наслідків – окупація частини території, руйнування інфраструктури, знищення сільськогосподарських угідь, масове переміщення людей, збільшення потреб у соціальній допомозі та погіршення людської безпеки (Volosiuk M. V., Sirenko I. V., 2023).

Реформаторські процеси були тимчасово призупинені через запровадження воєнного стану, однак повністю не зупинено. Досягнення в сфері децентралізації, зміцнення автономії місцевого самоврядування та підвищення рівня довіри між державою і населенням, зокрема громадами, стали важливими чинниками у формуванні суспільної взаємодовіри. Сьогодні цей рівень довіри слугує вагомим підґрунтям для консолідації регіонів України в умовах агресії з боку Російської Федерації (В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін., 2023, с. 50). Органи місцевого самоврядування активно шукають ефективні шляхи реагування на поточні виклики, тоді як територіальні громади стикаються зі значним навантаженням у контексті протидії російській агресії. Пріоритетними завданнями стають, передусім: розробка механізмів для вирішення складних проблем, виявлення нових можливостей для ефективного управління ресурсами та координація діяльності публічних органів для забезпечення потреб фронту і підтримки економічного відновлення (Борщевський, В., Матвеев, Є., 2022).

Основним нормативно-правовим актом, що регулює правовідносини під час воєнного стану, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Він регулює порядок введення та скасування воєнного стану, діяльність органів влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування та організацій, а також гарантії прав людини і юридичних осіб. Закон фактично делегує органам публічної влади повноваження для відсічі агресії, забезпечення національної безпеки та збереження територіальної цілісності України (Про правовий режим воєнного стану від 12 травня 2015 року). Під час воєнного стану в Україні відбулися зміни в організації місцевої публічної влади. Створено обласні, районні та місцеві військові адміністрації, які частково перебравали повноваження органів місцевого самоврядування. 24 лютого 2022 р. утворено 25 обласних військових адміністрацій, головами яких стали очільники державних адміністрацій. Так, вже існуючі органи державної влади отримали нові повноваження і набули іншого статусу. Виконуючи визначені чинним законодавством повноваження місцевих державних адміністрацій та, частково, органів місцевого самоврядування, військові адміністрації впливають на можливості управління територіями та на реалізацію територіальними громадами права на місцеве самоврядування в Україні. Військові адміністрації населених пунктів утворюються по мірі необхідності, проте, тимчасово обмежують реалізацію місцевого самоврядування, оскільки вже з моменту її утворення набувають окремих повноважень його органів, визначених ч. 2 ст. 15 Закону «Про правовий режим воєнного стану», зокрема: складання, затвердження, внесення змін та управління місцевими бюджетами, управління майном та юридичними особами, утворення територіальною громадою, забезпечення окремих публічних, соціальних та житлово-комунальних послуг на території тощо. Військова адміністрація населених пунктів утворюється як кризовий тимчасовий орган управління на певній території для оперативного виконання

заходів правового режиму воєнного стану та завдань місцевого самоврядування у особливих умовах.

О. Ю. Лялюк вважає основним призначенням військових адміністрацій не заміну системи місцевого самоврядування, а реакцію в інституційний спосіб на ситуацію в країні та налагодження у такий спосіб можливості швидкого і оперативного прийняття рішень (Лялюк О. Ю., 2022, с. 7–10). Його створення передбачає тільки тимчасову зміну безпосереднього підпорядкування від ради, виконкому чи мера – до начальника військової адміністрації населених пунктів і тимчасову змінену з разі необхідності структури виконавчих органів місцевого самоврядування. При цьому, ст. 10 Закону «Про правовий режим воєнного стану» закріплює гарантії для працівників органів місцевого самоврядування для таких випадків: структура діє тільки на період воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування; якщо тимчасова структура обумовить зменшення робочих місць у виконавчих органах ради, їхнім працівникам на цей період має бути запропоновано переведення на рівнозначну чи нижчу посаду, або оголошено простій.

Ми погоджуємось з думкою автора, адже навіть при умові створенні нових, хоч і тимчасових, органів, органи місцевого самоврядування ніяким чином не припиняють свої повноваження, оскільки а ні Конституцією України, а ні законами України не передбачено припинення їх повноважень лише з підстав введення в Україні правового режиму воєнного стану. При цьому варто розуміти, що зазначені органи діють паралельно, отримуючи низку додаткових обов'язків, серед яких варто виділити: налагодження близької співпраці з військовими адміністраціями та військовим командуванням, узгодження порядку роботи та, за потреби, погодження перерозподілу окремих повноважень.

Значна роль органів місцевого самоврядування щодо їх співпраці з військовими адміністраціями в умовах воєнного стану в межах охорони та оборони територіальних громад є очевидною (Іваненко В. С., Куперін В. М., 2022, ст. 148–149, с. 149). Зокрема, це проявляється в тому, що місцеві ради беруть активну участь у координації заходів з охорони та оборони, забезпечують матеріальну підтримку, допомагають мобілізаційним процесам, організують гуманітарну допомогу, а також співпрацюють з військовими адміністраціями у питаннях управління ресурсами та забезпечення життєдіяльності територіальних громад в умовах воєнного стану.

На підставі Закону «Про основи національного спротиву», який закріплює принципи «централізації управління та децентралізації і контрольованої автономності застосування сил і засобів територіальної оборони», було внесено зміни до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». (Про основи національного спротиву 2021 р.). Зокрема, відповідно до положень ст. 36 до виконавчих органів місцевих рад в галузі оборони були делеговані наступні повноваження, як-от: організація призову громадян на військову та альтернативну службу, підготовка молоді до військової служби, сприяння проведенню військових зборів, доведення до підприємств і населення розпоряджень про мобілізацію та виклик військовозобов'язаних і резервістів до територіальних центрів комплектування. (Про місцеве самоврядування в Україні, 1997).

У сучасних умовах особливо актуальним виступає питання захисту прав і інтересів внутрішньо переміщених осіб. Органи місцевого самоврядування, як найближчі до їхніх проблем і потреб, відіграють ключову роль у наданні підтримки. Реалізуючи програми соціальної, матеріальної, інформаційної та психологічної допомоги під час воєнного стану, вони створюють умови для інтеграції внутрішньо переміщених осіб в економіку приймаючих громад. Це відбувається через залучення до ринку праці, стимулювання підприємницької активності та формування попиту на товари і послуги з боку переміщених осіб (Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А., 2022, с. 71). Органи місцевого самоврядування позитивно оцінюють реалізацію державних програм підтримки ВПО, але відзначають необхідність їх удосконалення. Децентралізація розширила повноваження громад, але ресурси для їх виконання недостатні. Механізми реалізації деяких повноважень залишаються незрозумілими, що є загальнодержавною проблемою. Відсутність державних дотацій і власних фінансових ресурсів знижує мотивацію органів до створення умов для інтеграції ВПО. Крім того, слабка комунікація між місцевою

владою і органами самоврядування ускладнює їхню співпрацю в цьому напрямку (Л. Наливайко, Є. Мінакова, О. Бочковий, 2022, с. 132–134).

Війна сповільнила, але ніяк не зупинила реформу децентралізації, яка залишається ключовою для формування самодостатніх та економічно спроможних громад. Для успішної регіональної відбудови України, на нашу думку, важливо зміцнювати міжнародне співробітництво, продовжувати децентралізацію, впроваджувати екологічно збалансовані ініціативи та відновлювати постраждалі території. У повоєнній перспективі необхідно вдосконалювати конституційно-правове забезпечення децентралізації, розширювати повноваження місцевого самоврядування, цифровізувати управління та посилювати бюджетно-фінансову децентралізацію (Крусян А. Р., 2023, с. 72). Досягнення децентралізації, автономія місцевого самоврядування, підвищення рівня довіри населення до державних та місцевих органів влади є вирішальними у здатності України протистояти збройній агресії ворога.

Література

- Батанов О. В. Концептуальні засади муніципальної реформи в Україні та її міжнародно-правові аспекти. Муніципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 08 грудня 2017 р.). К.: ТОВ «Підприємство ВІ.ЕН.ЕЙ», 2017. С. 20–25.
- Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики / О.В. Батанов. – К.: Юрид. думка, 2010. – 656 с., с. 343.
- Борщевський, В., Матвеев, Є., Куропась, І., & Микита, О. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. Громадський Простір. 2022. Квітень. 29. URL: <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah>.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь, Перун, 2001. – 1440 с.
- Гнидюк І.В., Гороховська Ю.І. Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. «Молодий вчений» № 5 (20). Частина 1, травень, 2015 р.
- Децентралізація у резолюції Європейського Парламенту, присвяченій саміту Україна-ЄС. URL : <https://decentralization.gov.ua/news/16074>.
- Іваненко В.С., Куперін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування. Правові засади організації та здійснення публічної влади : збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148–149.
- Конституція Української Народної Республіки: Закон від 29.04.1918р. База даних «Законодавство Української Радянської Соціалістичної Республіки»/ ВР Української РСР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text>
- Крусян А. Р. Децентралізація в Україні: випробування війною та повоєнні перспективи. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2023 р., м. Львів). С. 68–73.
- Л. Наливайко, Є. Мінакова, О. Бочковий. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації влади. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 1. С. 130–136.
- Лялюк О. Ю. Військові та військово-цивільні адміністрації в системі територіальної організації влади в Україні: компаративний аналіз. Проблеми законності. 2022. Вип. 157. С. 6–19.
- Місцеве самоврядування та територіальна організація влади в контексті широкомасштабного російського вторгнення. Аналітичний звіт (жовтень– листопад 2022). URL : https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20221219_m/Sociology_lsg_2022.pdf.
- Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. С. 50. 54 с. URL : <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep>.
- Пігуль Н. Г. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ / Н. Г. Пігуль, О. В. Люта // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №9. – с. 684–688.
- Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1997. № 24. Ст. 170.
- Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. No 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n325>.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року N 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період. Посібник для органів місцевого самоврядування. Львів, 2022. 71 с. URL : <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf>

Юридична енциклопедія : в 6-ти т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1999. – Т. 2. – 744с., с. 168–169].

Rondinelli, D.A. 1991. Decentralizing water supply services in developing countries: Factors affecting the success of community management. *Public Administration and Development*, Vol 11, No. 4, 415–430.

Volosiuk M.V., Sirenko I.V. Комплексна безпека як складова відновлення та розвитку українських громад. *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia.* 2023. 1316-1334pp. ISSN 1512-4916. DOI 10.5281/zenodo.7825520.

References

Badanov O. V. (2017). Kontseptualni zasady munitsypalnoyi reformy v Ukrayini ta yiyi mizhnarodno-pravovi aspekty [Conceptual Framework of Municipal Reform in Ukraine and Its International Legal Aspects]. *Vseukrayinska naukovo-praktychna konferentsiya "Munitsypalna reforma v konteksti yevrointehratsiyi Ukrayiny: pozytsiya vlady, naukovtsiv, profspilok ta hromadskosti"* – All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Municipal Reform in the Context of Ukraine's European Integration: Position of the Government, Academics, Trade Unions and the Public". (pp. 20-25). Kiev: TOV «Pidpryyemstvo VI.EN.EY» [in Ukrainian];

Badanov O. V. (2010). *Munitsypalna vlada v Ukrayini: problemy teorii ta praktyky [municipal power in Ukraine: problems of theory and practice]*. Yurydychna dumka -Legal Opinion 343, 656 [in Ukrainian];

Borshchevskiy, V., & Matveev, E., & Kuropas, I., & Nikita, O. (2022) Terytorialni hromady v umovakh viyskovoho stanu: yak zabezpechty efektyvne upravlinnya v konteksti priorytetiv viyskovoho rozvytku [Territorial communities under martial law: how to ensure effective governance in the context of post-war development priorities.]. *Hromadskyy Prostir – Public space*. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah> [in Ukrainian];

Busel, V. T. (Ed.). (2001). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Irpin, Kyiv: Perun;

Hnydyuk I.V., & Horokhovska YU.I (2015) Detsentralizatsiia v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Decentralization in Ukraine: current state and development prospects]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist* [in Ukraine];

Decentralizatsiia u rezoliutsii Yevropeiskoho Parlamentu, prysviachenii samitu Ukraina-Yes. (n.d.). [Decentralization in the resolution of the European Parliament dedicated to the Ukraine-EU summit]. *decentralization.gov.ua/news/16074/*. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/16074> [in Ukraine];

Ivanenko, V. S., & Kuperin, V. M. (2022). Mistsevi orhany vlady v umovakh voiennoho stanu: Povnovazhennia ta spivpratsia viiskovykh administratsii z orhanamy mistsevoho samovriaduvannia [Local authorities under martial law: Powers and cooperation of military administrations with local self-government bodies]. *V mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya "Pravovi zasady orhanizatsii ta zdiisnennia publichnoi vlady"* – *The fifth International Scientific and Practical Conference "Legal Principles of Organization and Exercise of Public Power"*. (pp. 148-149). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov [in Ukraine].

Konstytutsiia Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliki [Konstytutsiia Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliki]. (n.d.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text> [in Ukrainian].

Krusian, A.R. (2023). Detsentralizatsiia v Ukraini: vyprovuvannia viinoiu ta povoyenni perspektyvy. Detsentralizatsiia publichnoi vlady v Ukraini: zdotuky, problemy ta perspektyvy [Decentralization in Ukraine: challenges of war and post-war prospects. Decentralization of public authority in Ukraine: achievements, problems, and prospects: Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference] *V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – The Five International Scientific and Practical Conference*. (pp 68-73) Lviv [in Ukrainian].

Nalyvaiko, L., Minakova, Ye., & Bochkovi, O. (2022). Problemy realizatsii povnovazhen orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z pytan intehratsii vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh detsentralizatsii vlady [Challenges of implementing local government powers regarding the integration of internally displaced persons in the context of decentralization]. *Naukovyi Visnyk Dnipropetrovskoho Derzhavnogo Universytetu Vnutrishnikh Sprav (1) – Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (1)*. (pp. 130-136). [in Ukrainian].

Lialiuk, O. Yu. (2022). Viiskovi ta viiskovo-tsyvilni administratsii v systemi terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Komparatyvnyi analiz [Military and military-civil administrations in the system of territorial organization of power in Ukraine: Comparative analysis]. *Problemy zakonnosti – problems of legality* (157). (pp. 6-19), [in Ukrainian].

- Misceve samovriaduvannia ta terytorialna orhanizatsiia vlady v konteksti shyrokomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnnenia. (2022). [Local self-government and territorial organization of power in the context of large-scale Russian invasion]. *Analytical report (October–November 2022)*. kiis.com.ua/materials/pr/20221219_m/Sociology_lsg_2022.pdf. Retrieved from: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20221219_m/Sociology_lsg_2022.pdf. [in Ukrainian].
- Potapenko, V. H., Barannik, V. O., Bakhur, N. V., et al. (2023). Misceve samovriaduvannia yak chynnyk stiikosti tylu. [Local self-government as a factor of rear resilience]. *Analitichna dopovid – Analytical report (V. H. Potapenko, Ed.)*. doi.org/10.53679/NISS-analytrep. Kyiv: NISD. Retrieved from: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep>. [in Ukrainian].
- Pihul, N.H., & Liuta, O.V. (2016). Zarubizhnyi dosvid provedennia detsentralizatsiinykh reform. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky [Foreign experience in conducting decentralization reforms. Global and National Problems of the Economy]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of the Economy*, 3, 684-688 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy “Pro misceve samovriaduvannia v Ukraini” [The Law of Ukraine “On local self-government in Ukraine”] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy Pro osnovy natsionalnoho sprotyvu: Zakon Ukrainy vid 16 lypnia 2021 r. №1702-IX. [The Law of Ukraine On the Fundamentals of National Resistance: Law of Ukraine dated July 16, 2021, № 1702-IX] (n.d.). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n325> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy Pro pravovy rezhym voiennoho stanu: vid 12 travnia 2015 roku №389-VIII [Law of Ukraine On the Legal Regime of Martial Law dated May 12, 2015, № 389-VIII] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#n325> [in Ukrainian].
- Storonianska, I., Patytska, K., & Dub, A. (2022). Mistsevyi ekonomichni rozvytok u terytorialnykh hromadakh: antykrizovi instrumenty u voiennyi i pisliavoiennyi period [Local economic development in territorial communities: Anti-crisis tools during and after the war period]. *Posibnyk dlia orhaniv mistsevogo samovriaduvannia – A manual for local government bodies*. Decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf. (p. 71). Lviv: Author. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/838/LED.pdf> [in Ukrainian].
- Shemshuchenko YU.S. (Ed.) (1999). Yurydychna entsyklopediya [Legal encyclopedia]. (T. 2). (pp. 168-169). Kiev: «Ukr. Entsykl.» [in Ukrainian].
- Rondinelli, D.A. 1991. Decentralizing water supply services in developing countries: Factors affecting the success of community management. *Public Administration and Development*, Vol 11, No. 4, 415-430.]
- Volosiuk M.V., Sirenko I.V. Комплексна безпека як складова відновлення та розвитку українських громад. *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia. 2023. 1316-1334pp. ISSN 1512-4916. DOI 10.5281/zenodo.7825520.]

Анотація

Гаращук І. В., Самойлова А. Р. Проблема реалізації реформи децентралізації влади в умовах російсько-української війни. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню реалізації реформи децентралізації влади в Україні в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. Децентралізація є однією з ключових реформ, спрямованих на оптимізацію територіальної організації влади та посилення місцевого самоврядування, що є основою демократичної, соціальної правової держави, як це визначено в Конституції України. У роботі розглядається передусім проблематика, що постала перед органами місцевого самоврядування у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії, зокрема, проблеми забезпечення безпеки, ефективного управління ресурсами та економічними можливостями, а також надання гуманітарної допомоги. Досліджується питання щодо створення військових адміністрацій як тимчасових органів, їх мети та цілей. Зокрема розглянуто питання щодо делегування цим органам принципи забезпечення національної безпеки та підтримки життєдіяльності громад. Окрему увагу приділено соціальній та економічній підтримці внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які потребують допомоги у нових громадах, включаючи питання їх інтеграції у місцеву економіку. Визнано, що в умовах воєнного стану роль місцевого самоврядування є особливо важливою для координації зусиль у питаннях мобілізації, оборони та економічного відновлення. Підкреслюється, що продовження реформи децентралізації влади є життєво важливим етапом для післявоєнного відновлення України, адже завдяки реформі реалізується створення самодостатніх та фінансово стійких територіальних громад, які спрямовані на вирішення будь-яких питань. Не менш важлива увага акцентується на важливості європейської інтеграції України та імплементації європейських стандартів управління, що допоможе створити

ефективну систему публічної влади на місцевому рівні, сприяючи стабільності та розвитку після завершення війни.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, воєнний стан, військові адміністрації, територіальна громада.

Summary

Garashchuk I. V., Samoiloa A. R. The problem of implementing the decentralization reform in the context of the Russian-Ukrainian war. – Article.

The article is devoted to the study of the implementation of the decentralization reform in Ukraine in the context of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine. Decentralization is one of the key reforms aimed at optimizing the territorial organization of power and strengthening local self-government, which is the basis of a democratic, social state based on the rule of law, as defined in the Constitution of Ukraine. The paper focuses primarily on the challenges faced by local governments in the wake of Russia's full-scale invasion, including security, effective management of resources and economic opportunities, and humanitarian assistance. The issue of establishing military administrations as temporary bodies, their purpose and objectives is studied. In particular, the issue of delegating to these bodies the principles of ensuring national security and supporting the vital activity of communities is considered. Particular attention is paid to social and economic support for internally displaced persons (IDPs) who need assistance in new communities, including the issue of their integration into the local economy. It is recognized that under martial law, the role of local self-government is particularly important for coordinating efforts in mobilization, defense and economic recovery. It is emphasized that the continuation of the decentralization reform is a vital step for Ukraine's post-war recovery, as the reform is aimed at creating self-sufficient and financially stable territorial communities that are able to address any issues. Equally important is the focus on the importance of Ukraine's European integration and the implementation of European governance standards, which will help create an effective system of public administration at the local level, contributing to stability and development after the war.

Key words: decentralization, local self-government, martial law, military administrations, territorial community.